

ANTONI JODŁOWSKI

BADANIA ARCHEOLOGICZNE NAD POCZĄTKAMI EKSPLOATACJI SOLI W MAŁOPOLSCE

W 1967 r. przeprowadzone zostały z ramienia Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka badania powierzchniowe w miejscowościach, w których występowały dawniej, a także i dziś, źródła słone. Celem ich było zebranie materiałów dotyczących eksploatacji soli w rejonie wielicko-bocheńskim w starożytności i we wczesnym średniowieczu. Poszukiwania te kontynuowane będą również w następnych latach.

W pracach terenowych uwzględniono informacje o nadaniach soli zawarte w dokumentach historycznych z XII—XIII w¹. i przede wszystkim dane geologiczne odnośnie do występowania źródeł słonych, wokół których skoncentrowano poszukiwania powierzchniowe². Badania te dostarczyły szeregu nowych stanowisk archeologicznych oraz ciekawych obserwacji dotyczących rozmieszczenia osadnictwa prahistorycznego w stosunku do obszarów solonośnych. W 1967 r. badaniami powierzchniowymi objęto Barycz, Przebieczany i Sidzinę, pow. Kraków³, oraz Bochnię, Kolanów i Łapczycę, pow. Bochnia⁴.

Barycz, pow. Kraków

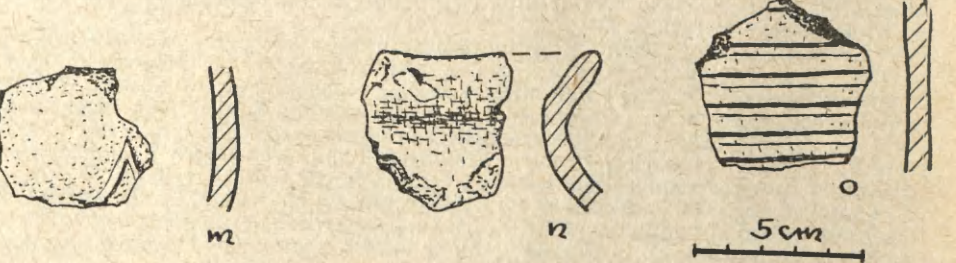
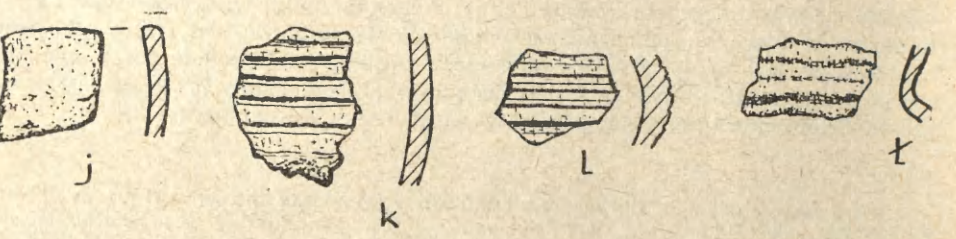
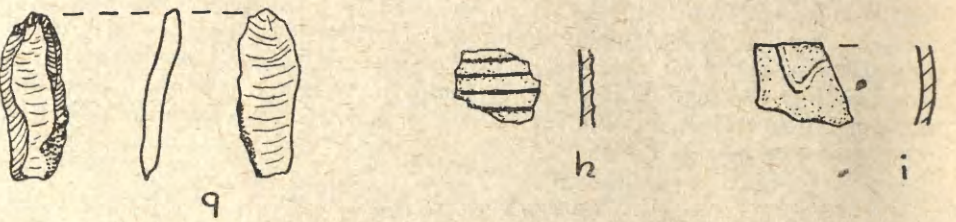
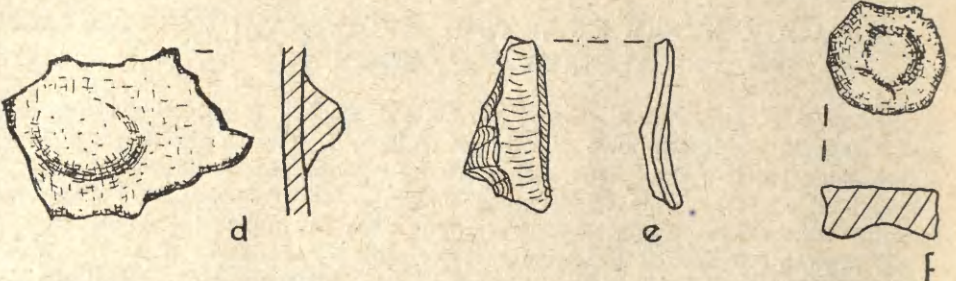
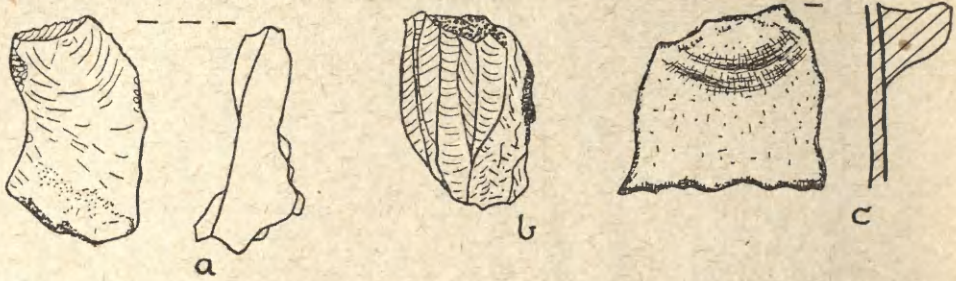
W Baryczu obszar ewentualnego występowania źródeł słonych wg J. Wiewiórki ciągnie się wąskim pasem wzdłuż doliny strumyka Malinówka, płynącego od Soboniowic w kierunku północno-wschodnim do Krzyszkowic. Od strony północnej ograniczony jest cyploatym wzniesieniem, opadającym łagodnie ku wschodowi, na którym odkryto największą ilość zabytków archeologicznych. Ogółem w miejscowości tej materiał archeologiczny stwierdzono w dziesięciu punktach.

¹ Źródła historyczne dotyczące nadań soli małopolskiej opracowali już J. Grzesiowski, J. Piotrowicz, *Sól małopolska w nadaniach i przywilejach dla klasztorów (do początków XVI wieku)*, [w:] *Studia i materiały do dziejów żup solnych w Polsce*, t. 1, 1965, s. 71—186.

² W czasie badań, głównie przy sporządzaniu map, korzystano z wielu informacji prof. dra J. Poborskiego, prof. dra A. Gawła oraz inż. J. Wiewiórki, którzy wyznaczyli przy poszczególnych miejscowościach obszary ewentualnego występowania źródeł słonych, za co składam Im w tym miejscu serdeczne podziękowanie.

³ Obszar Wieliczki i najbliższej okolicy przebadany został już w latach ubiegłych. Por. A. J o d ł o w s k i, *Problem eksploatacji soli w okolicach Krakowa w starożytności i we wczesnym średniowieczu*, „Archeologia Polski”, t. 14: 1969 z. 1.

⁴ Miejscowości te, szczególnie Bochnię penetrowano już w 1. 1965—1966. Materiał z tych badań opublikował K. R e g u ł a, *Sprawozdanie z badań powierzchniowych przeprowadzonych w dolinie Raby w latach 1965 i 1966*, „Spraw. Archeol.” t. 20 (w druku).

Znalezisko 1 zlokalizowane zostało w zachodniej części wsi na polu ob. Kostrzy Stanisława, w pobliżu strumyka bez nazwy i kotlinowatego obniżenia. Odkryto 2 fragmenty ceramiki pochodzące najprawdopodobniej z neolitu.

Znalezisko 1 zlokalizowane zostało w zachodniej części wsi na polu ob. sienia, ograniczającego teren solonośny od północy, w odległości ok. 200 m w kierunku północno-wschodnim od znaleziska 1. Na powierzchni pola zebrano: 2 wyroby krzemienne pochodzące z neolitu, w tym 1 gruby odłupek z wyraźnie zachowaną piętka i sęcziem (ryc. 1a), oraz 4 skorupy prahistoryczne o bliżej nie określonej chronologii.

Znalezisko 3 znajduje się na tym samym zboczu wzniesienia co poprzednie, w odległości ok. 250 m na północny-wschód od znaleziska 2. Stwierdzono: 3 odłupki krzemienne, 1 ułamany wiór wykonany z krzemienia świeciechowskiego, 1 drapacz sporządzony na ułamanym wiórze krzemienym, dużą ilość ułamków ceramiki neolitycznej, najprawdopodobniej kultury lendzielskiej, i 4 fragmenty ceramiki siwej z okresu rzymskiego.

Znalezisko 4 usytuowane jest na polu stanowiącym własność Kopalni Soli Wieliczka, w odległości ok. 100 m w kierunku wschodnim od znaleziska 3. Znaleziono: 5 odłupków krzemiennych, w tym 1 drapacz, 7 fragmentów ceramiki neolitycznej kultury lendzielskiej i 1 ułamek naczynia wczesnośredniowiecznego zdobiony poziomymi żłobkami.

Znalezisko 5 położone jest na południowym zboczu cypłowatego wzniesienia, w pobliżu obszaru solonośnego. Na powierzchni pola zebrano 9 wyrobów krzemiennych, w tym 1 podwójny drapacz i rdzeń wiórowy, jednopiętowy z krzemienia świeciechowskiego (ryc. 1b), oraz dużą ilość ceramiki neolitycznej kultury lendzielskiej.

Znalezisko 6 zlokalizowane zostało na polu ob. Trzastki Józefa, znajdującym się na grzbiecie wspomnianego wyżej cypłowatego wzniesienia. Odkryto 2 skorupy z okresu rzymskiego, w tym fragment dużego naczynia grubościennego, wykonany z dobrze wyrobionej gliny z małą ilością domieszki schudzającej.

Znalezisko 7 znajduje się na polu ob. Woźniaka Józefa, we wschodniej części cypłowatego wzniesienia, w pobliżu strumyka Malinówka i obszaru solonośnego. Jest to silnie zniszczona osada kultury lendzielskiej, o czym świadczą ogromna ilość zabytków ruchomych występujących na powierzchni pola, głównie ceramiki z guzami (ryc. 1c, d) oraz dużej liczby odłupków krzemiennych, posiadających na krawędziach bardzo często ślady retuszu (ryc. 1e).

Znalezisko 8 zlokalizowano na szczycie wzgórza Tobolka. Wystąpiły tam 3 duże skorupy neolityczne, najprawdopodobniej kultury lendzielskiej.

Znalezisko 9 położone jest na południowym stoku wzgórza Tobolki, obok domu nr 128. Stwierdzono tutaj: 1 odłupek i rdzeń krzemienny oraz 3 ułamków ceramiki neolitycznej — małocharakterystyczne.

Znalezisko 10 usytuowane jest na polu ob. Burańca Franciszka, na południowym stoku wzniesienia opadającego łagodnie w stronę potoku Malinówka i terenu solonośnego. Odkryto: 1 odłupek i 2 nietypowe skorupy, pochodzące przypuszczalnie z neolitu.

Ryc. 1. Zabytki archeologiczne z badań powierzchniowych:

Rarycz, pow. Kraków: a — znal. I; b — znal. V; c—e — znal. VII; Przebieczany, pow. Kraków; k, l — znal. II; Łapczyca, pow. Bochnia; j — znal. V; m, n — znal. XII; o — znal. XII

Przebieczany, pow. Kraków

Dokument patriarchy jerozolimskiego Monachusa, wystawiony w 1198 r., wspomina o dochodach dla klasztoru bożogrobców w Miechowie m. in. z eksploatacji źródeł słonych w Przebieczanach⁵.

Przypuszczalny obszar występowania źródeł słonych w tej miejscowości wg J. Wiewiórki rozciąga się wąskim pasem wzdłuż doliny rzeczki Bogusławy między starą i nową szosą krakowską⁶. Materiały archeologiczne w ilości 8 znalezisk grupują się głównie na zboczach występujących w kierunku wschodnim i zachodnim od terenu solonośnego, w jego bezpośrednim sąsiedztwie.

Znalezisko 1 położone jest w północno-wschodniej części wsi, na polu ob. Wichra, w kotlinowatym obniżeniu (łąka), u podnóża wzniesienia zwanego „Łysą Górą”. Znaleziono: 1 krzemień i 6 ułamków ceramiki prahistorycznej o bliżej nie określonej chronologii.

Znalezisko 2 zlokalizowano po prawej stronie rzeczki Bogusławy, na cypłowatym wzniesieniu zwanym „Zagajsce”, na polu ob. Śmigielskiego Józefa. Odkryto 1 odłupek krzemienisty i 3 skorupy neolityczne, najprawdopodobniej kultury ceramiki wstęgowej.

Znalezisko 3 odkryte zostało na północnym stoku cypłowatego wzniesienia o stromo opadających zboczach w kierunku rzeczki Bogusławy i terenu solonośnego, na polu ob. Kucia Jana. Natrafiono tutaj na 6 skorup, być może kultury łużyckiej, w tym fragment dolnej części naczynia kieliszkowatego typu Zakrzów-Biskupice (ryc. 1f), kawałek brzuśca z ornamentem dołków palcowych i brzeg naczynia koloru czarnego, pochodzący z okresu halszackiego.

Znalezisko 4 usytuowane jest na wierzchołku i południowym stoku opisanego wyżej cypłowatego wzniesienia, w odległości ok. 200 m na południe od znaleziska 3. Stwierdzono: 3 odłupki krzemienne pochodzące z neolitu, dużą ilość ceramiki najprawdopodobniej kultury lendzielskiej i kilka fragmentów naczyń z okresu wczesnośredniowiecznego (?).

Znalezisko 5 odkryte na polu ob. Korniaka Władysława, na lewym brzegu rzeczki Bogusławy. Z powierzchni pola zebrano 1 skorupę kultury łużyckiej i 33 ułamków ceramiki z młodszej fazy wczesnego średniowiecza. Większość z nich zdobiona jest ornamentem poziomych linii rytych i żłobków, liniami falistymi oraz rzędami ukośnych nacięć u nasady szyjki. Jest to przypuszczalnie osada otwarta pochodząca z X—XIII w.

Znalezisko 6 — na polu ornym ob. Kota Adama, położone po lewej stronie rzeczki Bogusławy, na zboczu wzniesienia opadającego łagodnie w kierunku wschodnim. Odkryto: 3 wióry neolityczne wykonane z krzemienia szarego (ryc. 1g) i 20 ułamków ceramiki z młodszej fazy wczesnego średniowiecza. Niektóre z nich zdobione są poziomymi żłobkami i liniami falistymi (ryc. 1h, i).

Znalezisko 7 zlokalizowane zostało na polu ob. Grabowskiej Marii z Biskupic, w odległości ok. 200 m w kierunku północnym od znaleziska 6. Stwierdzono tutaj: 2 odłupki wykonane z krzemienia szarego, 1 skorupę kultury łużyckiej i 7 ułamków ceramiki prahistorycznej o bliżej nie określonej chronologii.

Znalezisko 8 znajduje się na polu ob. Jaszczyka Franciszka, w odległości ok. 200 m w kierunku zachodnim od znaleziska 6. Odkryto: 1 ułamany wiór krzemienisty, 5 fragmentów ceramiki neolitycznej, 3 z okresu wczesnośredniowiecznego,

⁵ *Kodeks Wielkopolski*, t. 1, Poznań 1877, nry 34 i 2020.

⁶ W miejscowości tej jeszcze przed II wojną światową istniało źródło słone nad rzeczką Bogusławą, które w 1935 r. zostało zabetonowane (dane uzyskane od inż. J. Wiewiórki). Por. J o d ł o w s k i, *Problem eksploatacji soli...*

w tym uchwyt od przykrywki i 2 skorupy prahistoryczne o bliżej nie ustalonej chronologii.

Sidzina, pow. Kraków

Dokument legata Idziego z r. 1123—1125 wymienia wśród posiadłości klasztoru benedyktynów z Tyńca m. in. źródła słone w Sidzinie⁷.

W miejscowości tej do dziś jeszcze zachował się tzw. „Słony Staw”, w pobliżu którego — zdaniem A. Gawła — mogły występować w przeszłości źródła słone. Obszar ten położony jest w centrum wsi, ograniczony łagodnymi wzniesieniami od południa, północy i częściowo od wschodu, na których stwierdzono ślady osadnictwa pradziejowego w 8 punktach.

Znalezisko 1 zlokalizowano na polu ornym ob. Zielnika Franciszka, na północ od drogi prowadzącej przez wieś, obok „Słonego Stawu”. Odkryto dużą ilość ceramiki wykonanej z dobrze wyrobionej gliny, z drobnoziarnistą domieszką mineralną, dobrze wypalanej, pochodzącej z młodszej fazy wczesnego średniowiecza, najprawdopodobniej z XII—XIV w.⁸

Znalezisko 2 położone jest na polu o nazwie „Bagno”, stanowiącym własność ob. Achłowskiej Antoniny, na południe od drogi wiejskiej. Stwierdzono dużą ilość ceramiki wczesnośredniowiecznej, w tym kilka brzuśców naczyń zdobionych poziomymi żłobkami (ryc. 1k, 1) i brzegów charakterystycznych dla XI—XIII w.

Znalezisko 3 znajduje się w odległości ok. 100 m w kierunku południowym od znaleziska 2, oddzielone od niego małym strumykiem bez nazwy. Natrafiono tutaj na 9 ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej, zdobionych poziomymi żłobkami, i 1 brzeg naczynia średniowiecznego.

Znalezisko 4 — na polu ornym ob. Moloda Bolesława, położone na południe od znaleziska 3, na zboczu wzniesienia opadającego łagodnie w kierunku północnym w stronę obszaru solnoosadnego. Odkryto dużą ilość ceramiki z okresu rzymskiego, wykonanej z gliny z gruboziarnistą domieszką mineralną, i kilka skorup zdobionych ornamentami poziomymi linii rytych, z młodszej fazy wczesnego średniowiecza (ryc. 1f).

Znalezisko 5 zlokalizowane zostało w odległości ok. 250 m w kierunku wschodnim od znaleziska 4, na polu ob. Torby Jana. Stwierdzono 14 fragmentów ceramiki prahistorycznej o bliżej nie ustalonej chronologii.

Znalezisko 6 odkryto na polu o nazwie „Polesie”, stanowiącym własność ob. Frasia Stanisława, na południowym zboczu wzniesienia, w pobliżu rozległych łąk podmokłych. Z powierzchni pola zebrano 5 brzegów i 18 fragmentów brzuśców naczyń zdobionych poziomymi żłobkami, liniami falistymi i rzędami ukośnych nacięć, pochodzących z młodszej fazy wczesnego średniowiecza.

Znalezisko 7 — na polu ornym ob. Chachłowskiej Agaty, położone w pobliżu drogi wiejskiej, na podmokłych terenach równinnych, obok domu nr 200. Znalezione 4 skorupy z okresu rzymskiego i 7 fragmentów naczynia z młodszej fazy wczesnego średniowiecza.

Znalezisko 8 położone jest w północnej części wsi, na równinnym obszarze lewego brzegu małego strumyka bez nazwy, płynącego w kierunku Krakowa. Stwierdzono 8 ułamków ceramiki prahistorycznej o trudnej do ustalenia przynależności kulturowej.

⁷ *Kodeks dyplomatyczny klasztoru tyńckiego*, wyd. W. Kętrzyński, Lwów 1875 nr 1.

⁸ Jest to najprawdopodobniej stanowisko badane w 1954 r. przez H. Burchard (por. H. Burchard, *Z badań nad początkami eksploatacji soli w Polsce*, „Spraw. Archeol.”, t. 4: 1957, s. 185. Por. też J o d ł o w s k i, *op. cit.*,

Bochnia, m. pow.

Pierwsza wzmianka o soli bocheńskiej zachowała się w dokumencie patriarchy jerozolimskiego Monachusa z r. 1198, który wspomina m. in. o dochodach ze źródeł słonych, występujących w tej miejscowości, przeznaczonych dla klasztoru bożogrobców z Miechowa⁹.

Wychodnia złoża solnego, a tym samym największa możliwość występowania źródeł słonych, wg H. Burcharda¹⁰ istnieje wzdłuż wąskiego pasa równoleżnikowego, rozciągającego się na południe i zachód od Rynku. Przeprowadzenie w tych okolicach badań powierzchniowych uniemożliwia jednak zwarta zabudowa miejska, w związku z czym w b. r. badania skoncentrowane zostały w południowo-zachodniej części miasta, w pobliżu Kolanowa. Odkryto 3 nowe znaleziska, które w nawiązaniu do badań z lat ub. otrzymały kolejne numery 5—7¹¹.

Znalezisko 5 odkryto na zboczu wzniesienia opadającego stromo od Kolanowa w kierunku Bochni, w odległości ok. 100 m na północ od szosy Kraków—Bochnia. Stwierdzono 3 fragmenty brzegów naczyń z młodszej fazy wczesnego średniowiecza i 4 skorupy prahistoryczne o nie ustalonej bliżej chronologii.

Znalezisko 6 zlokalizowane zostało na zboczu tego samego wzniesienia co poprzednie, w odległości ok. 100 m w kierunku zachodnim od cmentarza. Z powierzchni pola zebrano 1 ułamek ceramiki siwej z okresu rzymskiego i 5 fragmentów ceramiki prahistorycznej o bliżej nie ustalonej przynależności kulturowej.

Znalezisko 7 położone jest na małej działce w pobliżu Liceum Ogólnokształcącego między ulicami Matejki i Stasiaka. Znaleziono 2 skorupy z gruboziarnistą domieszką mineralną, pochodzące z okresu rzymskiego, i 6 fragmentów ceramiki, w tym 1 brzeg, typowych dla średniowiecza.

Kolanów, pow. Bochnia

Występowanie źródeł słonych w tej miejscowości potwierdzone jest przez dokument legata Idziego z r. 1123—1125, wymieniający wśród posiadłości klasztoru benedyktynów z Tyńca m. in. dochody z eksploatacji soli w Kolanowie¹². W 1967 r. odkryto tutaj 2 znaleziska powierzchniowe.

Znalezisko 1 zlokalizowane zostało na polu ob. Szweda, w kierunku południowym od szosy Kraków—Bochnia, na zboczu opadającym łagodnie w stronę potoku Babica. Stwierdzono 1 duży fragment ceramiki siwej toczony na kole garncarskim, pochodzący z okresu późnorzymskiego, i 10 ułamków ceramiki prahistorycznej, trudnej do ścisłego datowania.

Znalezisko 2 położone jest na polu ob. Kuś Józefy, w odległości ok. 250 m w kierunku wschodnim od znaleziska 1, na południe od szosy Kraków—Bochnia. Znaleziono 4 fragmenty ceramiki prahistorycznej o bliżej nie określonej chronologii.

Łapczyca, pow. Bochnia

Wspomniany wyżej dokument legata Idziego z r. 1123—1125 wymienia także dochody dla klasztoru benedyktynów z Tyńca ze źródeł słonych w Łapczycy¹³. Według J. Poborskiego przypuszczalny obszar występowania źródeł słonych w Łap-

⁹ *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, wyd. F. Piekosiński, t. 2, nr 375.

¹⁰ H. Burchard, *Poszukiwania wczesnośredniowiecznej warzelni soli w Bochni w 1957 r.*, Kwart. HKM, R. 7: 1959, s. 133 przypis 1.

¹¹ Cztery znaleziska (nr 1—4) zlokalizowano w ub. latach na wzniesieniu Uzbornia (Reguła, op. cit.).

¹² Por. przypis 7.

¹³ Jw.

czyzy obejmuje północne zbocze wzniesienia przebiegającego przez wieś w kierunku równoleżnikowym, opadającego łagodnie w stronę Raby, oraz dolinę strumyka bez nazwy, przepływającego wzdłuż zabudowań wiejskich i szosy krakowskiej.

Stanowisko 1 — grodzisko wczesnośredniowieczne badane w I. 1965—1967 przez A. Jodłowskiego¹⁴.

Stanowisko 2 — osada produkcyjna (?) z młodszej fazy wczesnego średniowiecza, badana w 1954 r. przez H. Burcharda¹⁵.

Znalezisko 3 — drobne skorupy wczesnośredniowieczne, odkryte w 1966 r.¹⁶

Znalezisko 4 — położone na południe od skrzyżowania starej i nowej szosy krakowskiej, w dolinie lewobrzeżnego dopływu potoku bez nazwy, płynącego przez wieś. Znaleziono 1 odłupek krzemienisty i 6 skorup pochodzących najprawdopodobniej z neolitu.

Znalezisko 5 znajduje się w odległości ok. 450 m na południe od znaleziska 4, obok zabetonowanego źródła siarczanego. Odkryto 2 fragmenty ceramiki siwej z okresu późnorzymskiego (ryc. 1j), 3 skorupy z gruboziarnistą domieszką mineralną, pochodzące również z tego okresu, i 3 ułamki naczyńia neolitycznego (?).

Znalezisko 6 zlokalizowano w odległości od 400 m w kierunku południowym od źródła siarczanego, na zboczu opadającym łagodnie w stronę małego potoku bez nazwy. Stwierdzono 3 fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej (?) i kilka skorup kultury łużyckiej.

Znalezisko 7 usytuowane jest na dużym cyplowatym wzniesieniu, ciągnącym się z południa na północ, stanowiącym wododział dwóch strumyków, w kierunku południowym od szosy Bochnia—Gdów. Z powierzchni pola zebrano 6 ułamków ceramiki z okresu późnolateńskiego i rzymskiego, w tym część przydenną naczyńia barwy siwej i fragment brzegu ze zgrubiałą krawędzią.

Znalezisko 8 odkryto na szczycie małego wzniesienia o nazwie „Depce”, w odległości ok. 200 m w kierunku południowym od znaleziska 7. Natrafiono na 4 fragmenty naczyń z okresu rzymskiego.

Znalezisko 9 położone jest w kotlinowatym obniżeniu terenu, opadającym w kierunku wschodnim, w odległości ok. 100 m na południowy wschód od znaleziska 8. Stwierdzono 1 odłupek krzemienisty i 5 ułamków ceramiki pochodzącej z neolitu, 1 fragment naczyńia z okresu rzymskiego i 2 skorupy prahistoryczne o trudnej do ustalenia przynależności kulturowej.

Znalezisko 10 znajduje się na wysokim cyplowatym wzniesieniu naprzeciwko znaleziska 9, po drugiej stronie małego potoku — lewobrzeżnego dopływu rzeczki bez nazwy, płynącej przez wieś. Odkryto 8 ułamków ceramiki prahistorycznej o bliżej nie określonej chronologii.

Znalezisko 11 usytuowane jest na szczycie wzniesienia cota 271,7 m, po prawej stronie potoku wpadającego do rzeczki płynącej przez wieś. Z powierzchni pola zebrano 4 ułamki ceramiki z okresu rzymskiego i 8 skorup wczesnośredniowiecznych.

Znalezisko 12, to pole orne w odległości ok. 200 m na północ od znaleziska 11, tuż za zabudowaniami wiejskimi. Odkryto 10 fragmentów naczyń z okresu rzymskiego, w tym 1 brzeg (ryc. 1n) i 2 ułamki ceramiki siwej, oraz 4 skorupy wczesnośredniowieczne, w tym 1 z ornamentem linii falistej (ryc. 1o).

¹⁴ A. Jodłowski, *Grodzisko wczesnośredniowieczne w Łapczycy, pow. Bochnia*, „Acta Archaeologica Carpatica”, t. 9: 1967, s. 49—58.

¹⁵ Por. przypis 8. Por. też Jodłowski, *op. cit.*

¹⁶ Reguła, *op. cit.*

Znalezisko 13 — materiały nowożytnie.

Znalezisko 14 — położone na polu ob. Lisaka Franciszka, na cypłowatym wzniesieniu, w widłach płynącej przez wieś rzeczki i jej lewobrzeżnego dopływu. Znaleziono 14 fragmentów naczyń grubościennych, wykonanych z gliny z gruboziarnistą domieszką mineralną, charakterystycznych dla okresu rzymskiego.

Znalezisko 15 zlokalizowano na cypłowatym wzniesieniu lewego brzegu rzeczki płynącej przez wieś, w odległości ok. 200 m w kierunku wschodnim od znaleziska 14. Odkryto 1 odłupek krzemienisty i 10 ułamków ceramiki prahistorycznej, w tym kilka skorup kultury lużyckiej i przeworskiej.

Znalezisko 16 usytuowane jest w północnej części wsi, na południowy zachód od kościoła N. P. Marii. Na zboczu wzniesienia opadającego łagodnie w kierunku południowym znaleziono kilka fragmentów ceramiki prahistorycznej o nie określonej chronologii.

*

Sumując przedstawione wyniki prac terenowych podkreślić należy, że z sześciu miejscowości objętych badaniami powierzchniowymi w 1967 r. aż w czterech (Barycz, Przebieczany, Sidzina, Łapczyca) występuje duże zgrupowanie materiałów archeologicznych w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów solonośnych, natomiast tereny położone w większej odległości od źródeł słonych, posiadające niekiedy doskonałe warunki osadnicze, nie były zamieszkałe. Zjawiska tego nie stwierdzono tylko w Kolanowie i Bochni, czego powodem może być gęsta zabudowa mieszkalna (szczególnie w Bochni), utrudniająca systematyczną penetrację terenu.

Wyjątkowo cenne są spostrzeżenia odnośnie do zróżnicowania chronologicznego odkrytych materiałów. W miejscowościach położonych w okolicy Wieliczki w pobliżu terenów solonośnych występuje bardzo gęste osadnictwo neolityczne, głównie kultury lendzielskiej (Barycz — 9 znalezisk, Przebieczany — 5 znalezisk), młodsze okresy natomiast reprezentowane są znacznie słabiej. Sytuacja ta wygląda nieco inaczej w Sidzinie k. Krakowa oraz w Łapczycy i Bochni, gdzie zabytki neolityczne należą raczej do rzadkości, natomiast liczne ślady osadnictwa uchwytnie są od okresu rzymskiego (Sidzina — 2 znaleziska, Łapczyca — 8 znalezisk), a szczególnie ich nasilenie przypada na okres wczesnośredniowieczny (Sidzina — 6 znalezisk, Łapczyca — 6 znalezisk).

Dane te pozwalają przypuszczać, że na terenie Wieliczki i najbliższej okolicy źródła słone mogły być eksploatowane już od neolitu głównie przez ludność kultury lendzielskiej. W kierunku zachodnim od Wieliczki (Sidzina) i wschodnim (Bochnia, Kolanów, Łapczyca) eksploatacja źródeł słonych, sądząc z dotychczasowego materiału archeologicznego, była nieco późniejsza i mogła mieć miejsce dopiero od okresu rzymskiego i wczesnośredniowiecznego. Są to oczywiście tylko robocze hipotezy, które mogą ulec pewnym zmianom w toku dalszych badań terenowych.

*Muzeum Żup Krakowskich
Wieliczka*

ANTONI JODŁOWSKI

ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF THE BEGINNINGS OF SALTWORKING
IN LITTLE POLAND

In 1967 the Wieliczka Museum of Cracow Salt Mines carried out surface examinations in places where brine springs had occurred or still occur. The investigations have revealed dense prehistoric settlement concentrated in direct neighbourhood of saliferous regions. Abundant traces of the Lengyel culture were recorded round the saliferous area at Barycza and Przebieczany near Wieliczka, whereas remains from later periods were less numerous. Sidziny, Łapczyca and Bochnia were not densely settled until the Roman and medieval periods. Traces of earlier habitations were very slight. These data suggest that the brine springs near Wieliczka may have been already worked by the Lengyel population in the Neolithic (Barycz, Przebieczany). On the other hand, it seems that the salt springs at Sidziny, Łapczyca and Bochnia were not exploited until much later, possibly in the Roman period and doubtlessly in the medieval times.

